

SNU maskepi – eller en tidligere dansk borgerlig påvirkningsagents erindringer

”(Dragsdahl) blev dog for en kort periode medlem (af det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg), indtil hans maskepi med major Clemmesen blev afsløret, hvorpå de begge måtte forlade SNU.”
(Fra Professor Bent Jensens advokat, Karoly Némeths, procedure i Øster Landsret ved afslutningen af Jørgen Dragsdahls injuriersag mod Jensen)

Det var dette udsagn, der endelig sendte mig til tastaturet for at skrive lidt levnedbeskrivelse om den Kolde Krigs oplevede virkelighed. Jeg havde opgivet at bidrage mere et par år efter udgivelsen af DIIS' "Udredning" fra 2005, *Danmark under den kolde krig. Den sikkerhedspolitiske situation 1945-1991*, og derefter koncentreret mig om at nyforske og skrive om landets historie fra 1914 til 1919, en anden periode, hvor historien var blevet fordrejet ved en omfattende offentlig udredning.

Historiefordrejningen i DIIS-udredningen er tæt knyttet til emnet for denne artikel. Redaktøren, Svend Aage Christensen, valgte bevidst en meget venlig og meget lidt underbygget skånsomhed over for de der svigtede NATO-solidariteten i de sene koldkrigsår. Dette nægtede den borgerlige Fogh-Rasmussen-regering den fordømmelse af Socialdemokratiets indenrigspolitisk motiverede brud med solidariteten, som den troede, at den havde bestilt, og så som sin historiske ret.

Udredningen fremkaldte derfor stærkt kritiske reaktioner fra et antal personer. Bent Jensen fortsatte med Fogh-Rasmussen-regeringens støtte en jagt på, hvad han med sit reelt fundamentalistiske sort-hvide syn på mennesker og begivenheder så som "landssviger"-optræden. Da han ikke kunne ramme den primært ansvarlige socialdemokrat, Lasse Budtz døde mindre end et år efter udgivelsen af DIIS-udredningen, blev Jørgen Dragsdahl målet for hans dybtfølte had. Jeg var til stede ved det møde i Videnskabernes Selskab, hvor Bent Jensen åbent erklærede sin fortsættelseskrig.

Sammen med andre fra de faktisk involverede i datidens sikkerhedspolitiske diskurs eller beslutningsforløb koncentrerede jeg mig om påvisning af sagligt set alvorlige svagheder i udredningen. Den koncentrerede sig om Vestens optrapning, der katalyserede den indenrigspolitiske krise, men ignorerede reelt, hvad der havde fremprovokeret dette. Den manglende således en kvalificeret analyse af den militære trusselsudvikling. DIIS havde ikke involveret folk, der var uddannet til at gennemføre en sådan analyse. Udredningen var stærkt skæmmet af en historisk professionelt forkastelig anvendelse af konspirationsteorier for at underbygge en revisionistisk opfattelse af forløbet i begivenhederne i begyndelsen af 1980'erne.

Denne kritik med militært eller strategisk fokus blev fra begge sider den fortsatte indenrigspolitiske kamp set som helt irrelevant. Dette på trods af, at det var i denne, mere strategisk-våbentekniske diskurs, at Dragsdahl dengang hørte hjemme.

Udgangspunktet: 1970'ernes første seks år

I årene efter ydmygelsen under Cubakrisen i 1962 havde Sovjetunionen gennemført en massiv oprustning, der bl.a. skulle fjerne risikoen for tilsvarende diplomatiske nederlag i fremtiden. Det skete på alle områder. Der blev opbygget massive, langtrækkende kernevåbenstyrker, så man ikke igen blev fanget og ydmyget i bluff. Også flådestyrkerne blev opbygget, så man mere effektivt kunne støtte oversøisk indsats. I Europa fortsatte Sovjet udbygningen af alle typer korttrækkende kernevåbenstyrker, men først og fremmest moderniserede og udbyggede man hærstyrkerne og pressede satellitregeringerne i Warszawapagten til at følge med, så godt de kunne. Denne kraftanstrengelse fandt sted i rammen af et ineffektivt økonomisk system og kan kun have accelereret dettes kollaps 15-20 år senere.

Den massive oprustning kunne ske uden et væsentligt modspil fra Vestens side. USA var i næsten ti år bundet i Sydøstasien og slikkede i de første godt fem år efter nederlaget i Vietnam de politiske sår. Vesteuropæerne opfattede paradoksal nok det forhold, at Den Kolde Krig var blevet varm og blodig langt væk, som "*afspænding*" og et udtryk for stabilisering af konfrontationen med Sovjetunionen i Europa. Denne stabilitet skabte åbenbart råderum til at ignorere eller acceptere den totalitære karakter af kommunistiske regimer, og megen europæisk kritik og had blev rettet mod USA. Kun begivenhederne i Tjekkoslaviet i 1968 plantede det kim til kritisk eftertanke, der via systemkritik i Øst tyve år senere blev forstået i Vest. Men i 1970'erne var tidsånden i Vesteuropa stærkt USA-kritisk, og en ny generation af socialdemokratiske politikere glemte halvtreds år erkendelse af, at kommunisterne var deres arvefjende, og legede efter 1968's flipneurose igen med ideer om fundamentale ændringer af samfundet.

Fra midten af 1970'erne begyndte amerikanerne igen at interessere sig for situationen i Europa og pressede igen deres allierede til at opbygge de konventionelle styrker, som rent faktisk havde været forudsætningen for troværdigheden af det strategikompromis, man var blevet enige om i 1967: "*Det fleksible svar*". Den strategi indebar, at NATO ikke havde fastlagt eller erklæret på forhånd, hvordan man ville reagere på en sovjetisk aggression, hvilket betød, at Vesten ikke på forhånd ville sige, hvor lang tid man ville vente under forsøget på at bremse en massiv invasion med konventionelle styrker, før man anvendte kernevåben for understrege risikoen ved fortsat fremrykning og derigennem få den standset. Og man ville ikke sige, hvilke kernevåben der så ville blive anvendt mod hvilke mål.

Samtidig med denne udvikling i Vest begyndte fortsatte Sovjetunionen en helt rutinemæssig anskaffelse og deployering af nye våbentyper, herunder det dramatisk forbedrede, mobile mellemdistancemissil RSD-10 Pioner, der af NATO fik betegnelsen SS-20 Saber.¹

¹ Den klart mest overbevisende forklaring af deployeringen findes i James Cant: "The SS-20 Missile – Why Were You Pointing at Me", i Ljubica og Mark Erickson (red.): *Russia. War, Peace & Diplomacy. Essays in Honour of John Erickson*. London 2004.

SS-20 i 1980-modifikationen med tre krigshoveder.

Situationen 1977-80

Deployeringen af det oprindelige SS-20-missil indledtes i 1976 og fortsatte i 1980 med afløsningen af en ny version med tre selvstændigt styrende sprænghoveder. I slutningen af 1979 udløste opstillingen af de nye sovjetiske kernevåben NATOs "*dobbeltbeslutning*", der indebar, at USA ville deployere godt 100 præcise Pershing-II ballistiske missiler og godt 450 jordbaserede Tomahawk krydsmissiler til Vesteuropa som reaktion, hvis man ikke inden udgangen af 1983 fik en aftale om at trække de sovjetiske SS-20-våben tilbage fra Østeuropa. "*Dobbeltbeslutningen*" blev set som et – stadig betinget - afbalanceret og nødvendigt svar på en særdeles destabiliserende, om end ikke villet aggressiv, sovjetisk oprustning.

Det ekstremt præcise Pershing II-missil.

Den socialdemokratiske danske regering, der med den udbredte stærkt kritiske post-Vietnam holdning til USA blandt medlemmer og vælgere var helt ude af stand til at håndtere den understregning af kernevåbnenes rolle i NATOs afskrækkelses- og forsvarsstrategi, forsøgte forgæves at få alliancens beslutning udskudt i halvt år.

I januar 1980 blev den tværpolitiske græsrodsbevægelse, dvs. forening, "*Nej til Atomvåben*", dannet med Jørgen Dragsdahl som en af initiativtagerne. Den var bevidst holdt adskilt fra Dansk Kommunistisk Partis frontorganisation, "*Samarbejdskomitéen for Fred og Sikkerhed*", der var blevet stiftet i Moskva i 1974. Den naivt-positive højskoletype Dragsdahl bragte hermed de argumenter til Danmark, der prægede det amerikanske demokratiske partis venstrefløjs modstand mod deres præsident, Jimmy Carters, skridt i retning af fornyet kernevåbenmodernisering.

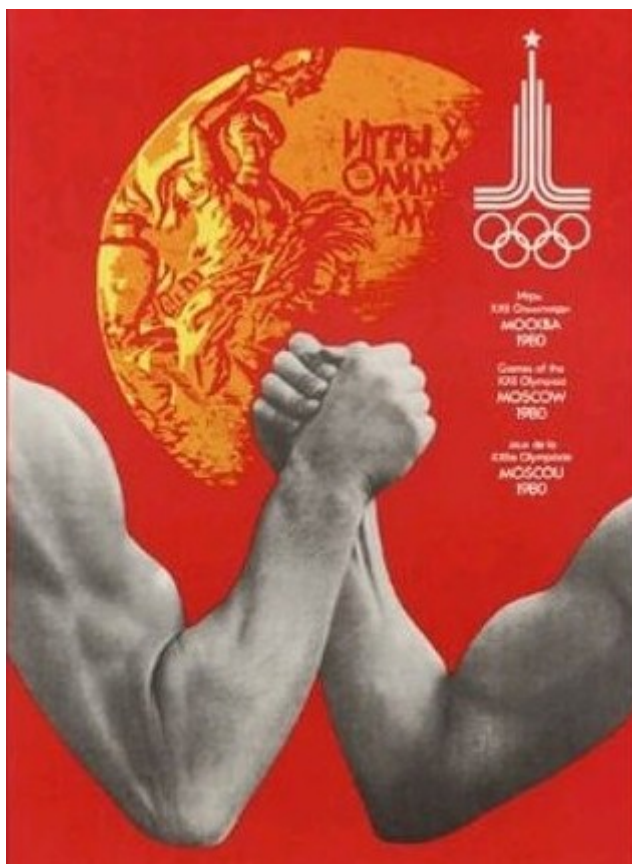
Dette initiativ fik hurtigt dramatiske virkninger, fordi der ikke eksisterede nogen informeret debat om NATOs strategi i Danmark. Tilhængere af alliancen forventedes at støtte dens strategi på trods af, at teksten ikke var offentlig tilgængelig, og dette uden at kunne forklare hvorfor og hvordan. Den danske hærs taktiske kampdoktrin var først på dette tidspunkt ved at blive justeret væk fra den afhængighed af taktiske kernevåben, som havde præget både doktrin og brigadernes organisation siden det centrale doktrindokument, "*Feltreglement I*", var blevet formuleret oberstløjtnant Harald Boysen i 1960'erne. Generalmajor Boysen var nu Inspektør for Hæren. Det sikkerhedspolitiske embedsmænds-establishment, såvel civile som militære, så kernevåben som nødvendige ... fordi de var nødvendige ... fordi de skulle afskrække angreb ... og fordi vi ikke havde de nødvendige konventionelle styrker til at forsvare os uden. De forstod dette som indlysende rigtigt, men følte ikke, at det var *deres* opgave at udbrede deres forståelse til politikere og befolkning. De afkrævede ikke sig selv evnen til at argumentere eller pligten til at bidrage til at bidrage til en oplyst debat om dette for Danmarks overlevelse potentielt kritiske emne.

Den folkelige interesse og debat eksploderede efter Dobbeltbeslutningen, fordi kernevåbnene udgjorde en let forståelig eksistentiel trussel mod menneskeheden. Kernekraft var slemt og var blevet undgået. Dette var værre. Kvindeforkæmpere i Norden dannede "*Kvinder for Fred*", læger dannede "*Læger for Fred*", Tvind dannede sin fredsbevægelse og noget senere etablerede aktivistiske folkekirkepræster deres indsatsnetværk.

Det er helt afgørende for forståelse af tiden dengang er erkende, at ingen i Vest forudså i 1980, at konfrontationen ville slutte med modstanderens sammenbrud inden for ti år. Den åbenbart eksistenstruende militære konfrontation syntes at ville vare evigt, og efter oplevelsen af international

afspænding i Vesteuropa var man træt og ledte efter en eller anden udvalgt. Der måtte, der skulle være én.

Fra sommerolympiaden i 1980

Et element i den danske regerings og embedsværkets interne reaktion på den stadig mere ubehagelige sikkerhedspolitiske situation blev regeringens beslutning i oktober 1980 om at etablere SNU, der skulle virke fra nytår 1981. I Danmark puttes problemer, man ikke kan skjule, i udvalg eller kommissioner.

Majoren i Information og SNU's formandskab

Det eneste sted i Danmark, hvor der gennemførtes i grundig indføring i udviklingen af kernevåbenstyrkerne og deres strategi var på Forsvarsakademiets afsluttende videregående uddannelse for officerer af alle tre værn, Stabskursus. Jeg havde lige afsluttet dette kursus og var således helt opdateret, da jeg startede i Forsvarsstabens Langtidsplanlægningsgruppe i sommeren 1979. Da gruppens nye chef, oberstløjtnant Søren Haslund-Christensen, var fraværende på kursus i vinteren 1980, blev gruppen anvendt direkte af Forsvarsstabschefen, generalløjtnant G.K. Kristensen til forefaldende opgaver såsom referatvirksomhed og taleskriveri.

Fra Watkins "the War Game"

I begyndelsen af februar 1980 var jeg og en kollega blevet beordret til lave indlæg til generalen, der havde sagt ja til at optræde ved et "fredsmøde" med et indlæg om "*Nedrustning – Oprustning. Veje til fred og krig*". Arrangementet skulle indledes med Peter Watkins dokumentaristiske film fra 1965, om hvordan en krise optrappes til en kernevåbenkrig, der rammer Storbritannien. For at sætte os ind til mødedeltagernes situation så vi filmen, før vi skrev de to forslag til indlæg til generalen og anbefalede, at han gjorde det samme, før han læste dem. Det havde han selvfølgelig ikke tid til, og afviste derfor at sige sådan noget "*venstreorienteret sludder*". Det var år nogle før, at G.K. vendte ryggen til sin fortid som formand for ungdomsorganisationen i det lille højrefløjsparti "*De Uafhængige*"² og blev socialdemokrat.

Efter slukøret af have tænkt os om, blev de to taleskrivere enige med generalen om, at vores indlæg kunne sendes til avisers debatsider, kollegaens til Politiken og mit til Information, hvor det blev bragt 27. februar 1980.³

Dette blev indledningen til ca. fem års virksomhed som de facto freelance bidragsyder til Information. Mit formål var nuanceret og logisk at forklare og forsvare Vestens strategiske profil og beslutninger på en sådan måde, at det kunne overvise netop dette dagblads selvopfattet intellektuelt "*progressive*" læserskare. Det burde være ret indlysende selv i dag, at dette betød, at man for at kunne argumentere effektivt tæt skulle forstå modpartens synspunkter, og at det var nødvendigt at anvende andre veje og argumenter, end NATO medlemslande kunne blive enige om og danske embedsmænd i ministerier og Forsvarskommando kunne gentage.

² Om partiet De Uafhængige, se: http://da.wikipedia.org/wiki/De_Uafh%C3%A6ngige.

³ "*NATO opruster ikke – man omruster. Majors tankeeksperiment om følgerne af ensidig dansk nedrustning.*"

I efteråret blev jeg kaldt til general G.K. Kristensen og blev meddelt, at udenrigsministeren, Kjeld Olesen, ønskede, at jeg skulle indtræde i det kommende SNU's formandskab, og at jeg løbende skulle holde ham informeret om, hvad der foregik i dette. I selve udvalget indgik oberst P.B. Nielsen fra Forsvarskommandoen. Jeg accepterede udfordringen og besluttede, at opgaven ville være den samme, som det var under de utallige "fredsmøder" rundt om i landet, som de forskellige fredsbevægelser nu arrangerede, og hvor jeg forklarede Alliancens synpunkter og valg. Min næste faste parter under disse møder var det NATO-kritiske socialdemokratiske medlem af Folketinget, Jytte Hilden. Da jeg til stadighed kom i kontakt med folk, der for Politiets Efterretningstjeneste og Forsvarets Efterretningstjenestes sikkerhedsafdeling ville virke suspekterede, rapporterede jeg løbende til min kontaktofficer i sikkerhedsafdelingen, som de relevante militære bestemmelser foreskriver. Her endte indberetningerne, for PET-kommissionen fandt åbenbart ikke kopier.

SNU's arbejde fra 1981 til 1983 blev ud over af Dobbeltbeslutningen *for det første* påvirket af Ronald Reagans overtagelse af præsidentembedet i januar, *for det andet* af det forhold, at den respekterede tyske socialdemokratiske senioraktivist Egon Bahr blev medlem af Olof Palmes "*Independent Commission for Disarmament and Security*", der i rammen af begrebet "*Fælles Sikkerhed*" foreslog en kernevåbenfri zone ned gennem Centraleuropa, og endeligt *for det tredje* af det forhold, at socialdemokratiet kom i opposition fra udgangen af 1981.

Reagans retorik forstærkede den kritiske holdning over for USA, som allerede dominerede unge og yngre socialdemokrater efter Vietnam-krigen. Den respekterede Palme-Bahr-kombination legitimerede dels, at man gik i retning af en "*tredje vejs*" reelt neutralistisk udenrigspolitik og leverede en praktisk politik – en "*Nordisk Kernevåbenfri Zone*" – der passede til tidsånden. Oppositionsrollen fjernede socialdemokratiet fra ansvaret og fristede over evne til opportunisme. Situationen blev dog også præget af den mere end hundredårige danske satsning på, at småstaten kunne påvirke en stormagts optræden gennem aktiv ikke-provokerende eftergivenhedspolitik. Denne opfattelse havde stadig et dogmes karakter i Udenrigsministeriet.

Det var derfor naturligt at SNU's første formand, ambassadør Skjold B. Mellbin, i meget høj grad repræsenterede denne tradition, og det er ligeledes forståeligt, at den socialdemokratiske udenrigsminister Kjeld Olesen i vinteren 1981 anbefalede, at udvalgets første opgave skulle være at vurdere mulighederne for dansk deltagelse i en nordisk kernevåbenfri zone. Som sin daværende partiformand Jens Otto Krag så Olesen i modsætning til tidligere ledende socialdemokrater NATO-garantien til dansk sikkerhed som uafhængig af landets optræden. Han havde som forsvarsordfører for socialdemokratiet i opposition i 1970 markeret et klart brud med den tidligere socialdemokratisk-konservative-venstre principielle enighed om forsvarspolitikken. I begyndelsen af 1981 ønskede Olesen en positiv stillingtagen til og helst en anbefaling af zonemuligheden fra SNU.⁴

Også Mellbin ønskede en positiv stillingtagen,⁵ men samspillet af de meget forskellige kritiske modargumenter fra artikelforfatteren, Statsministeriets kommitterede Henning Gottlieb samt først

⁴ Meddelt klart af Kjeld Olesen til denne artikels forfatter på et tilfældigt møde på Klampenborg Station i forsommeren 1982. Olesen udtrykte en irriteret vrede over, at udvalget havde afvist muligheden.

⁵ Jf. Ib Faurby, den daværende SNU sekretariatschef.

professor Erling Bjøl og derefter snart hans afløser i formandskabet, professor Bjarne Nørretranders gjorde, at rapporten konkluderede, "at formel etablering af en isoleret nordisk kernevåbenfri zone næppe ville være formålstjenlig".⁶ Det centrale arbejde med at nå til enighed havde ligget i et samspil mellem sekretariatet og medlemmerne af formandsskabet, og det havde krævet hårde forhandlinger og civiliserede konfrontationer samt til tider nattearbejde at komme frem til den endelige tekst. Selvfølgelig kunne de "store" udvalgsmedlemmer, kunne i sagens natur ikke gives løbende indflydelse på denne redaktionsproces, som i øvrigt ikke blev påvirket af regeringsskiftet under arbejdet. Som det konservative udvalgsmedlem Palle Simonsen konstaterede, da rapporten blev præsenteret, var den "landet på benene". Resultatet ville være blevet det samme, hvis den socialdemokratiske regering havde fortsat.

Set fra mit synspunkt dengang og nu var det lykkedes at udgå SNU's de facto anbefaling af en regional afstandtagen fra NATO's strategi og solidaritet og hindre den bevægelse mod neutralisme i forhold til Sovjetunionen, som ville have været virkningen af det resultat, Olesen og Mellbin søgte.

Resultatet gjorde at det sikkerhedspolitiske flertal uden om den borgelige mindretalsregering måtte koncentrere deres pres på regeringen om implementeringen af dobbeltbeslutningen. Heller ikke på dette område fik man støtte af udvalgets formandskab.⁷

Om engagement eller tavs vrede

For at være i stand til at argumentere effektivt og relevant var det nødvendigt med et betydeligt engagement og direkte kontakt, det som professor Bent Jensens advokat 30 år senere kalder en "maskepi", med de NATO-strategikritiske medlemmer af udvalget, der var mest logisk sammenhængende i deres viden og argumenter. Det var Jørgen Dragsdahl samt SF's partileder Gert Petersen fra udvalget og lektor Anders Boserup fra formandsskabet. Dette gav også et meget klart billede af, hvordan Lasse Budtz, oppositionspolitikkenes nøgleperson, dannede sine meninger og anvendte dem.

Jeg må i øvrigt understrege, at hverken en - i denne forstand totalt ufaglært - kriminalassistent fra PET, der aflytter en telefonsamtale mellem SNU-udvalgsmedlemmet Dragsdahl og dette daværende SNU-formandsskabsmedlem, eller Bent Jensen eller en PET-kommissionshistoriker tyve år senere er i stand til at vurdere, om det kernevåbenstrategi-militærtekniske indhold i en sådan samtale er andet end en diskussion mellem to med modsatte opfattelser. Det kunne kun majorens kolleger. Men hvis man forventer konspiration og betragter den ene part som en, et ordentligt menneske ikke bør tale med, og ikke forstår, hvad der drøftes, bliver det selvklart "maskepi", for det må det jo være.

Hvor stod så retssagernes hovedmodstandere i denne diskurs med sine to dimensioner: kernevåbenstrategier/oprustning og neutralisering? Det nu næsten uforståelige var, at de reelt ikke mødtes i den samtidige debat, fordi de opererede i hver sin dimension.

⁶ SNU: Dansk sikkerhedspolitik og forslagene om Norden som kernevåbenfri zone. København 14. april 1982.

⁷ Se bl.a. forordet til: De nye kernevåbenmissiler i Europa. SNU skriftserie, København 1983.

Bent Jensens helt centrale udgivelse i begyndelsen af 1980'erne blev "*Stalinismens fascination og danske venstreintellektuelle*" fra 1984. For Jensen var det centrale problem de venstreorienteredes moralsk dybt anfægtelige brobygningsforsøg til de kommunistiske totalitære mordere, dvs. at enhver bevægelse mod en neutralistisk "*tredje vej*" var moralsk og nationalt forkastelig. Han forstod ikke dengang og forstår stadig ikke, at hans modstander her ikke var Dragsdahl, den kritiske USA-elsker, hvis udgangspunkt var en stærkt kritisk holdning til enhver oprustning på kernevåbenområdet. Bent Jensens modstandere var de stadig flere i hans øjne kommunist-medløbende socialdemokrater, der havde glemt Stauning, Hedtofts og H.C. Hansens sande erkendelse af, at partiets og demokratiets hovedfjende var de totalitære ideologier, og herunder igen efter 1945 som oprindeligt i 1919 først og fremmest Sovjetunionen og kommunisterne.

Bent Jensens dimension: De egentlige forrædere, som han ikke kunne ramme:
Lasse Budtz, Kjeld Olesen og Poul Nielson på vej hjem fra Moskva i 1984.

Dragsdahl ville blot tvinge USA og resten af NATO til at forstå, at man ikke fik andet ud af anvendelsesstrategier for kernevåben og nye våben, der skulle støtte dem, end større risiko og mere ustabilitet. Zoneidéen med dens neutralistiske mål var helt uinteressant for Dragsdahl, fordi det set i den amerikanske diskurs var irrelevant, og hvis han var kom til at tænke værdipolitisk, ville også han have været ret kritisk over for naive opfattelser af Sovjetunionen. Dragsdahls liberale amerikanske venner var ikke Sovjets venner, og Dragsdahl syntes enig. Det, som Dragsdahl interesserede sig for, var, som alt andet teknisk, militært, strategisk, var totalt irrelevant i Jensens sort-hvide moralsk nærrede endimensionale verdensbillede.

Jensen kunne og ville ikke acceptere, at politisk lobbyvirksomhed mod landets udenrigspolitik selvfølgelig er legitim og ikke landsforræderi i fredstid, uanset hvor smertelig, irriterende, uforståelig, skadelig og vanskelig denne er for forholdet til de allierede og for et svagt forberedt, vel intellektuelt halvdovent sikkerhedspolitisk establishment som det danske. På dette punkt var situationen totalt anderledes end under Besættelsen, hvilket Jensen og hans støtter ikke synes at forstå eller acceptere. Det er i fredstid både tilladt og nødvendigt at opretholde en dialog med modstanderen, "*fjenden*", hvis man ikke går så langt, at man går i hans sold for at spionere eller undergrave den demokratiske proces med bestikkelse og bevidst vildledning gennem løgn.

Om kontakt med "*fjenden*"

Dragsdahls indsats var så irriterende og arbejdskrævende for alle de, der som jeg i modsætning til Jensen var Dragsdahls direkte saglige modstandere. Dette for det første, fordi han var vidende og velargumenterende og derigennem via den læsende offentlighed hurtigt påvirkede folkestemningen. Men for det andet var problemet, det helt afgørende problem, at Lasse Budtz med en forenklet udgave af Dragsdahls argumenter og støtte af den USA-kritiske Vietnamgeneration fik Anker Jørgensen overbevist om, at NATO's styrkeopbygning var så farlig, at regeringen skulle tvinges til at bryde med alliancesolidariteten. Det skete på et tidspunkt, hvor vores nærmeste allierede naboer, Forbundsrepublikken Tyskland og Norge, var under et intensivt folkeligt pres for at bryde med Dobbeltbeslutningen, som samme Anker Jørgensens regering i øvrigt selv havde deltaget i.

Et andet forhold fra samtiden, som Jensen i dag synes af glemme, er de meget store forskelle i viden, mål og holdninger til så at sige alt, der ikke alene prægede de forskellige dele af datidens venstrefløj, men også personerne inden for det enkelte parti eller den enkelte gruppering. Hovedparten var ikke som DKP'ere fastlåste af dikterede holdninger, men søgte at lære mere for derigennem at opnå en bedre funderet, om end stadig "*progressiv*" holdning. Der var gode muligheder for at påvirke og "*undervise*" gennem velfunderet argumentation, som jeg gjorde i SNU, ved at bidrage til debatten i Information, og ved vel samlet op mod hundrede gange at stille op for støtte til alliancens strategivalg og dansk militært forsvar ved "*fredsmøder*", seminarer, høringer, happenings og konferencer i ind- og udland. Det var en indsats, der, som Bent Jensens advokat nævner, blev fulgt af "*maskepi*" i form af samtaler med modstanderne herunder aflyttede telefonsamtaler og nok observerede venlige kontakter under møder. Det er ikke uklart hvorfor. Det skete ud fra en dybdeforståelse af situationen og af, at målet var at bevare en fuld dansk tilslutning til NATO. Herunder var et tæt kendskab til mine debatmodstanderes skiftende prioriteringer og argumenter afgørende. Inden for denne ramme tilpassede jeg argumenterne til behovet – og holdt mine militære chefer informeret. I Bent Jensens

advokats ord er det at jeg overhovedet havde kontakt med anderledes tænkende efterfølgende blevet gjort til en suspekt fraternisering med risiko for smitte. Spørgsmålet er, om ikke Bent Jensens intensive omgang med Sovjetisk tænkning, har præget ham mere end godt er?

Var Jørgen Dragsdahl "påvirkningsagent" for KGB?

Spørgsmålet her er, om Jørgen Dragsdahl under sin sikkerhedspolitiske aktivitet fra 1979 til og med 1983 ikke kun var drevet af egen overbevisning, men om han *bevidst og efter en som minimum uformel aftale* (af enighed, med støtte fra, på grund af pres eller at opnå økonomisk vinding) gennemførte en offentlig kampagne og lobbyisme for Sovjetunionens interesse eller synspunkter.

Det er allerede nævnt, at han arbejdede som initiativtager og i rammen af "*Nej til Atomvåben*", og derigennem lagde afstand til og åbent kritiserede "*Samarbejdskomitéen*", den kommunistiske frontorganisation. Dette kan dog ikke på nogen måde rense Dragsdahl for anklagen, fordi det kun kan ses som et tegn på, at KGB ikke er helt udelig.

Dernæst må man spørge, om Sovjetunionen havde fordel af Dragsdahls offentlige virksomhed og lobbyisme. Det må man bekræfte. Dette var både tilfældet for argumentationens direkte *substans*, dvs. anbefalingen vestlig ensidig tilbageholdenhed med hensyn til deployering af nye kernevåben og ændring af kernevåbenstrategier væk fra ren afskrækkelse, og i argumentationens *virksomheder* i retning af at bevæge Danmark og vore NATO-naboer mod et neutralistisk brud med alliancesolidariteten.

Dragsdahls interesse og dimension: USA's kernevåbenoprustning, her mobilt interkontinentalt ballistisk "Peacemaker" missil.

Man må også sige, at Jørgen Dragsdahls syn på Reagan og hans kernevåbenstrategiske initiativer ikke afveg fra, hvad jeg på en konference i Canada i sommeren 1982 hørte fra Georgi Arbatov, lederen af det sovjetiske institut for studier af USA og Canada.

Men dette sammenfald af synspunkter og interesser er i realiteten irrelevant for anklagen, hvis sammenfaldet ikke er bevidst og efter aftale, for som sagt er åben uenighed med landets

sikkerhedspolitik en demokratisk ret, der altid og ubetinget må beskyttes i fredstid. Var der tale om aftale og hensigt?

Lad mig først se på min opfattelse af Jørgen Dragsdahls person og motiver i det samspil, der fandt sted indtil et åbent brud i 1985, der betød, at jeg skiftede min sikkerhedspolitiske freelance-skribentvirksomhed fra "Information" til "Weekendavisen". Dragsdahl var dengang en dybt engageret, men samtidig både generelt kritisk og selvkritisk, udogmatisk venstreorienteret intellektuel. Han lignede af type ikke noget andet, jeg mødte i Danmark. Nogenlunde tilsvarende mødte jeg i de år kun blandt samtidige amerikanske og britiske akademikere og embedsmænd. Som de var han åbent for NATO-samarbejdet og for et forsvar af Vesten, hvis blot kernevåbenprofilen blev nedtonet. På alle andre områder end med hensyn til kernevåbenenes rolle var han parat til at lære. Den disciplin, selvdisciplin og manglende åbenhed over for argumentation, som man fandt hos DKP'erne, eksisterede ikke hos Dragsdahl.

Imidlertid udelukker dette billede heller ikke, at Dragsdahl i en periode bevidst og efter aftale kan have handlet som sovjetisk påvirkningsagent. Dette selv om dette ikke passer ind i det billedet af manden, jeg dannede mig i perioden og mange år senere fik bekræftet, da et uafhængigt akademisk ansættelsesudvalg placerede hans kone som institutchef på det baltiske forsvarsakademi, som jeg som brigadegeneral var rektor for, og hvis mål i øvrigt var og er at bidrage til at rette op på den sovjetiske ødelæggelse af baltiske mennesker.

Ud over, at Dragsdahls optræden fra 1979 til 1983 var irriterende, frustrerende og objektivt i Sovjetunionens interesser, bygger påstanden om, at han var agent reelt kun på to kildegrupper: Den værdifulde sovjetiske afhopper Oleg Gordievskij's oplysninger og interne notater fra medarbejdere ved Politiets Efterretningstjeneste.

Ganske vist er jeg ikke professor i historie, men kun almindelig faghistoriker, der flere gange i min tid som lærer har undervist i grundlæggende kritisk analyse af kilder. Det har i øvrigt altid været let, fordi der næsten er fuld overensstemmelse med de kildekritiske krav til faghistorikeren og til den militære efterretningsofficer: Før man accepterer en skriftlig kildes anvendelighed skal man bl.a. fastlægge tilblivelsessituationen og formålet med dokumentet. Hvis ikke, er man amatør eller søger ikke sandheden.

Hvordan opfattede Gordievskij og andre i KGB-kontoret i København begrebet "agent"? Havde man i det normale sen-sovjetiske bureaukrati tendens til at tage mest muligt med i enhver rapportering for at vise sin effektivitet? Til det sidste må man konstatere, at *alle* dele af det sovjetiske system på dette tidspunkt bevidst oppustede rapportering for at give det bedst mulige billede af egen indsats, og forstå, at modtageren forventede dette og vidste, at man ikke kunne stole på rapporter eller handle på grundlag af dem. Det eneste, man derfor med sikkerhed kan sige om denne kildes udsagns værdi er, at det var i kontorets interesse at betegne Dragsdahl som en "agent" uden at dette blev nærmere defineret, begrundet eller beskrevet. Dette ved sovjetkenderen Bent Jensen om nogen, men det valgte han konstant at ignorere.

Dernæst er det afgørende at nå til en forståelse af situationen og holdninger i PET i perioden. For det første er det nødvendigt at erkende og acceptere, at enhver sikkerhedstjeneste altid skal være mistænksom og reelt "kvartparanoid" for at forblive effektiv. Man må ikke udelukke konspirationer. Derudover skal både tjenestens institutionelle, kollektive holdning og reaktion på angrebet på periodens venstreoppositions brede angreb på sikkerhedspolitikken fastlægges. Hvad ved vi om politiske holdninger og professionel kvalitet af de kriminalbetjente, der i den periode var tjenstgørende i PET, og hvad ved vi om netop de betjente, der var ansvarlige for undersøgelsen af Dragsdahl? Var der overhovedet blandt disse kriminalassistenter mulighed for åben og kritisk analysevirksomhed i PET, eller var der tale om en mere eller mindre pavlovsk fælles reaktion over for de danskere, der var hovedkilder til problemerne? Hvad var organisationskulturen? Hvor godt forventede tjenesten, at medarbejderen underbyggede sine vurderinger, der jo aldrig skulle offentliggøres? Alle disse forhold skal systematisk vurderes, før historikeren kan tage stilling til ansattes beskrivelse af Jørgen Dragsdahl som sovjetisk agent.

Dette er ikke alene mit kildekritiske problem. PET-kommissionen vurderede efter sin vurdering af sagen følgende angående ét af sagens centrale notater:

(Analysen) "af PET-notatet af 25. marts 1986, som i øvrigt blot opsummerer kommissionsundersøgelsens resultater, viser tre forhold:

1. At man skal være varsom med at tage PET-medarbejderes personlige vurderinger som et udtryk for Politiets Efterretningstjenestes eller ledelsen i PET's opfattelse;
2. At Bent Jensen i forbindelse med offentliggørelsen af det pågældende notat ikke oplyser, at det i notatet understreges, at der er tale om en kriminalassistents personlige vurdering;
3. At den pågældende kriminalassistents vurdering objektivt set er behæftet med fejl."⁸

Når KGB i København omtalte Jørgen Dragsdahl som "agent", er det mindst lige så sandsynligt at man for at gavne egen karriere mv. forsøgte at tage æren for hans effektive indirekte støtte til sovjetiske politiske mål som at de faktisk koordinerede eller dirigerede hans virke. Uden systematisk kildekritik tilskriver han PETs sagsbehandlers beskrivelse af Jørgen Dragsdahl som "agent" en vægt som var de udtryk for et uomtvisteligt og på efterforskning byggende efterretningsresultat. Dette ved den gamle historiker Bent Jensen, men det tjente ikke i hans interesse at handle derefter.

Kort sagt kan ingen ud over Dragsdahl i dag vurdere, om han i nogen situation kom til at gå så langt, at han kunne siges at handle bevidst og efter aftale med en KGB-ansat på den sovjetiske ambassade. Jeg kan ikke besvare spørgsmålet, men med mit kendskab til Dragsdahl og erindring om tiden betragter jeg det som mindre sandsynligt. Dette uanset min daværende frustration over den effekt, som Dragsdahls argumenter havde på Lasse Budtz, og den skade på NATOs og Danmarks sikkerhed de forvoldte.

⁸ Bemærkninger til professor dr.phil. Bent Jensens omtale af PET-Kommissionen på Center for Koldkrigsforsknings hjemmeside: Notat udarbejdet af PET-Kommissionens medlemmer og fremsendt til CFKF's bestyrelse mandag den 12. april 2010.

Røg majoren ud af SNU og svækkede sine karrieremuligheder pga. bekendtskabet med Dragsdahl?

Bent Jensen advokat anførte, at mit "*maskepi*" med Dragsdahl betød, at jeg ikke blev forlænget i SNU. Han synes at have overset, at mit arbejde var i udvalgets formandskab. Han påstod endvidere, at dette derefter hæmmede min karriere.

Jeg har ikke søgt aktindsigt – om akter eksisterer – i, hvad der fik Forsvarskommandoen, Forsvarsministeriet og/eller Udenrigsministeriet til at afløse mig med oberstløjtnant S.S. Jensen, hvis tjenestebaggrund gjorde ham selvskreven til positionen. Da det skete - og ikke mindst i retrospekt - måtte jeg se det som en naturlig reaktion af en organisation som Forsvaret på en løs, frit argumenterende kanon. Jf. den daværende udenrigsminister, Uffe Ellemann,⁹ havde han kun noget at gøre med flytningen af Dragsdahl, dvs. at beslutningen med størst sandsynlighed lå hos Forsvaret.

For overhovedet at have været effektiv i SNU havde jeg handlet fleksibelt i, hvad jeg opfattede som dansk og alliancens sikkerhedspolitiske interesse. Jeg spurgte ikke baglandet, hvad jeg skulle mene i hver situation, jeg rapporterede, hvad der skete, og hvad jeg havde gjort. Baglandet, det vil først og fremmest sige generalløjtnant G.K. Kristensen, var simpelthen ikke vidende nok til at give meningsfulde direktiver. Forsvaret er et stort, traditionelt hierarki, og man skaffer sig ikke venner ved en så selvstændig og åbenlyst selvsikker optræden som ung officer.

Samtidig holdt jeg som nævnt Forsvarets Efterretningstjeneste orienteret om, hvilke "*grimme*" udlændinge og danske jeg snakkede med ved konferencer og møder. Hvis man på noget tidspunkt havde opfattet mit såkaldte "*maskepi*" med Dragsdahl og andre som et sikkerhedsproblem, ville jeg ikke alene straks have mistet enhver mulighed for videre advancement. Jeg ville øjeblikkelig være blevet berøvet min sikkerhedsgodkendelse og adgangen til højt klassificerede dokumenter. På trods af, at det er PET, hvor man kendte min angiveligt kritisable optræden, som stod for de undersøgelser, der ledte til sikkerhedsgodkendelsen, og ikke FE, havde jeg igennem hele min tjenestetid adgang til de højt klassificerede dokumenter, jeg havde behov for i mit arbejde. På intet tidspunkt er jeg bekendt om, at min loyalitet over for Forsvarets opgave og Danmarks alliancetilnytning er blevet anfægtet. Kun 30 år senere, og i det øjeblik det bliver opportunt for professor Bent Jensens advokat, sås der tvivl om min loyalitet over for Danmark og NATO. Man kan nok tillade sig at undre sig lidt.

Nøgternt set blev det en fordel for min karriere, at jeg ikke blev forlænget i formandsskabet. Fra sommeren 1984 forlod jeg lærerstillingen på Hærens Officersskole og startede den praktiske chefstjeneste ved mit daværende regiment, Gardehusarregimentet, der var en forudsætning for udnævnelsen til oberstløjtnant. Praktisk troppetjeneste var uforenelig med arbejdet i formandsskabet, da man som bekendt ikke kan være til sted to steder samtidig.

Hvad hindrede så, at jeg blev noget meget finere end brigadegeneral på Østfronten, måske Forsvarschef, på trods af anerkendt dygtig, innovativ og dynamisk virke som chef på forskellige niveauer, taktisk fører af kampenheder, stabsofficer på policy-områder, lærer og leder af uddannelser

⁹ I en kommentar til udkastet til denne artikel.

samt ikke just min officersgenerations svageste intellektuelle? Næppe andet end min alt for åbenlyse og udtalte utålmodighed med middelmådigheder og idioter, et eksplosivt mere end småhysterisk temperament, samt hvad der er ofte med rette blev opfattet som upassende arrogance. Det var ikke mit bekendtskab med Jørgen Dragsdahl.

Synet på modstanderen

Som allerede nævnt var der reelt intet sammenfald mellem Bent Jensens og Jørgen Dragsdahls aktivitets- og interessedimensioner fra 1979 til 1983. Jensen gav imidlertid Dragsdahl skylden for visse socialdemokraters umoralske og skadeligt opportunistiske optræden. Da han ikke kunne ramme forræderne, blev journalisten den voksdukke, som han kunne stikke sine nåle i.

Med landsrettens hjælp lykkedes Bent Jensen personlige hævn på Dragsdahl, der kom til at bære for historikerens afsky for kommunismen og alt dens værk, nyttige idioter, medløbere, osv.

Denne totale fokusering på værdikampsdimensionen under den Kolde Krig, som Jensen stod for, er blevet styrende i Danmark. Det dominerede direktivet til DIIS for den undersøgelse, der kom i 2005, og det affødte den redaktionelt ansvarlige Svend Aage Christensens manipulerende reaktion, da han afviste at levere det ønskede og forventede resultat.

De militære og strategiske dimensioner af den Kolde Krig, domineret af militær opbygning, planlægning og strategier, blev og bliver set som irrelevant af Bent Jensen, Anders Fogh-Rasmussen, m.fl., og er derfor også kun venstrehåndsdækket af DIIS-redegørelsen. Bent Jensens modrapport til DIIS-udredningen, som Gyldendal publicerer, ligger i øvrigt forventeligt i perfekt forlængelse af den danske sikkerhedspolitiske tradition og forskning, ifølge hvilken militære forhold og militær professionalisme ses som irrelevante. Den tradition er ikke begrænset til den politiske venstrefløj.

I virkeligheden ser man i Bent Jensens korstog en ubehagelig parallel til situationen under og efter en rigtig krig. Frontsoldaten, og fra 1979 til 1983 var jeg – som Uffe Ellemann på sit højere niveau – ”frontsoldat” i direkte kontakt med modstanderen. I den situation må man for at være effektiv kende og respektere den anden side, man må se og forstå dem som mennesker. De mange, der sidder og skjuler sig frustreret, stumvrede og inaktive langt fra fronten, kan lade sig nære af sort-hvid propaganda og had. Hadets fælleskab i ”*etapen*” var godt, forsøg på at virke gennem dialog var fraternisering og forkastelig.